

CSÁK KÁLMÁN 85 ÉVES¹

Romániában, a Bihar megyei/Județul Bihor Tenkén/Tinca született 1926. február 26-án. Édesapja, akitől keresztnévét is kapta, mészárszéket tartott fenn Tenkén, édesanyja Medra Etelka egy gazdag malomiparos család sarja. Kálmánon kívül még négy gyermeket neveltek a településtől néhány 100 m-re távolabb, a Fekete-Körös széles hullámterében épült családi házban. A közelben, a hullámtéri fák koszorújában foglalt helyet a háromszintes, vízierővel hajtott műmalom (180 LE) és a kiszolgáló épületek.

Gyermekkorának játszóterét egy szűk, és zajos, ember által épített élettér és a viszonylag alig háborgatott, határtalan természet alkotta, amelynek minden részlete kezdetektől fogva csábította, csábítja, élteti, és indulatokra gerjeszti még ma is. Szívesen, bőségesen és hitelesen beszél a régmúlt minden emlékéiről. Megteheti, mert az amnézia, hályog, halláskárosodás nem fogott rajta. (Érdekes módon a mészárszéki emlékeit nem emlegeti fel – igaz, vegetáriánus.) Medra nagyapa kedvence volt, aki már karon ülő korában gyakran magával vitte a környékbeli hegyekbe, amikor malomkőnek való kőzetet keresett. Ez volt Csák Kálmán elhivatottságának kezdete.

Édesanyja tanítja meg írni és olvasni, román iskolában pedig hét elemi jár. A 30-as évek végétől nagyapja malmában molnárkodik, bánkúti és odvasi búzát őröl. Szabad idejét rendszeresen a Szigethegységben/Munții Apuseni tölti, de csak 19 éves korában adja át magát teljesen a gyűjtés szenvedélyének. Éjjelente – igazi autodidaktához illően – német és magyar nyelvű geológia könyveket olvas a malomtermelte áram fényében, közben a nagyváradi antikvárium könyvállománya egyre csak fogyatkozik.

---

¹ A tenkei Csák Kálmánnal a Békés Megyei Múzeumok Igazgatóságának Természettudományi Osztálya az 1980-as években került szakmai kapcsolatba. A kapcsolatot a tudományos élet kényszerítette ki, hisz közismert, hogy a természeti folyamatok megismerése, megértése szó szerint nem ismerhetetlen, így a Körös–Maros köze botanikai és zoológiai viszonyainak megértéséhez elengedhetetlen a Szigethegység/Munții Apuseni tanulmányozása. (Rotaridesz Mihály, Wagner János nyomdokain haladva Bába Károly és Kovács Gyula már az 1970-es végén kísérletet tett/megkezdte a Körösök vízgyűjtőjének malakológiai tanulmányozását.) Mivel a politikai, kultúrpolitikai és pénzügyi viszonyok a hivatalos kapcsolatokat akkor még nem tették lehetővé, kutatásainkat – Csák Kálmán hathatós terepi és módszertani támogatásával – akkor még magánemberként végeztük. FÁBIÁN, J.: Tenkei magyarok. Oradea, 2003. 114–116; ILIE, A. L.: Monografie faunistică–Pășările Zona Tinca (Județul Bihor, România). Craiova, 2008.

A háború alatt munkaszolgálatosként is barlangkutatással foglalkozik. Az e munkához szükséges földtani térképeket Bukarestből kapja. Az államosítást követően (1948) a malmot széthordják, molnárkodásának vége szakad. Így aztán egyre több időt tölt a terepen, s ennek következménye egy kiállítás lesz, amelyet a szomszédos Bélfenyéren/Belfir rendez, az ottani általános iskolában. E kiállítás anyagának donációjaként, 1956-ban, Nagyváradot/Oradea 15 évvel megelőzve, Természettudományi Múzeum/Muzeul de Științe Naturale nyílik Tenkén, a református egyház egykori iskolájának két nagy termében. (A reprivatizációt követően az egyház visszakapta az épületet, amelyben a felújítás után a múzeumon kívül helyet kapott még a Művelődési Központ/Centrul Cultural/Das Kulturzentrum/Community Hall és Pető Csilla RMDSZ képviselő irodája is.) A két kiállítási terem közül az egyikben a geológiai és őslénytani gyűjtemény, másikban pedig a zoológiai gyűjtemény egy része látható. A zoológiai gyűjtemény jelentős részét madárpreparátumok, a kisebbik részét pedig emlősök és alkoholos konzervátumok (hüllők, kétéltűek, halak) teszik ki.

A kiállításához 30 000 lelettárgyat használ fel, 50 000 darab pedig arra vár a raktárban, hogy kiállításba kerüljön.

Ekkor már négy éve házas. 1952-ben veszi feleségül Bihari (Lazurán) Mária tanítónőt. Házasságukból két fiú születik: Kálmán és Csaba.

Csák Kálmán 1950 és 1960 közötti ornitológiai megfigyeléseire alapozva tudjuk, hogy a Tenke környékéről kipusztultak a következő madarak: barna és vörös kánya, bíbic, búbos és kis vöcsök, gatyás- és kígyászölyv, hamvas rétihéja, kék vércse, kis goda, lappantyú, nádirigó, örvös galamb, rétisas, sárszalonna, selyem- és vörös gém, tűzok. A kiállítás ezek közül néhányának (pl. a gatyás- és kígyászölyv) őrzi a timsós-boraxos preparátumát. E preparálási technikát Csák Kálmán az Élet és Tudományból leste el, amelynek előfizetője volt. Később a „Grigore Antipa”-ban fejlesztette általános preparátori tudományát.

1962-ben sikerült eljutnia Budapestre. Felkereste a Magyar Nemzeti Múzeumot és az Eötvös Loránd Tudományegyetemet könyvbeszerzés, illetve a miocén-mediterrán csigák Strausz László-féle összehasonlító anyagának megtekintése céljából. Még a felesleges ruhadarabjait is eladta, hogy árukon könyvet vegyen.

A hatvanas évek végén és hetvenes években jelennek meg Nagyváradon, a Nymphaea-ban, a környék pleisztocén, pliocén, miocén őslénytanával és sztratigráfiai viszonyaival foglalkozó írásai. Közben jó kapcsolatot tart fent a romániai pleisztocén, pliocén és miocén kutatói közül Hamar Mártonnal, Jurcsák Tiborral és Mircea Paucă-val. (Az örmény származású, doktorátusát Bécsben szerző Paucă fiának tekintik.)

Ritkán fordult meg Magyarországon. Békéscsabára 1999-ben látogatott el, ahol a Pro Natura kiállítás megnyitóján vett részt.

Jelenleg mivel tölti napjait, min töri a fejét a természetbúvár Csák Kálmán? Könyvkiadáson, melynek témái a gombák ökológiai viszonyai (szelvények), mikrogeográfia, mikoterápia. E munkájának dokumentálásában egy Canon 300D gép segíti.

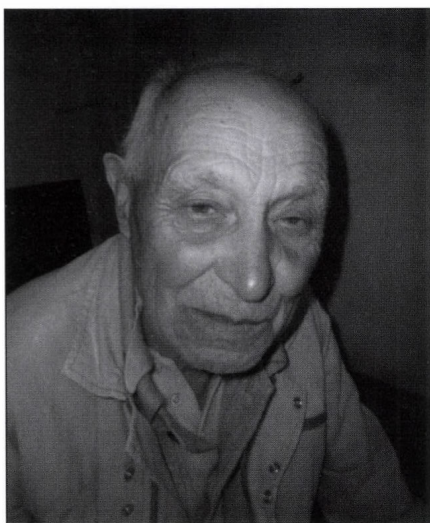
A mikológia mellett, néhány évvel ezelőtt, a Tenkei Zónára vonatkozó különböző zoológiai (ornitológia, ichtiológia, amphibiák, reptiliák, mammaliák) adatközléssel segítette Aurelian Leonardo Ilie fiatal craiovai zoológust.

Tenkén az a hír járja, hogy a település két dologról híres: az ásványvizéről és a 2002 óta díszpolgár Csák Kálmán muzeográfusról.

Kedves Kálmán Bácsi! Isten éltesse e jeles születésnapodon. Kívánjuk, hogy továbbra is tudjál még nekünk meglepetéseket szerezni. Addig is izgatottan várjuk annak a bizonyos mikológiával foglalkozó könyvednek a megjelenését.

A Magyar Malakológiai Társaság (MAMAT) Vezetősége nevében:

Lennert József

1. kép.

A 85 éves Csák Kálmán

(Fotó: MAMAT archívum, 2011)

Lentről nézem ős terebélyed

Piros csodákkal rakott Élet

(Ady Endre: Sírás az Élet-fa alatt)

2. kép.

„Itt születtem 1926-ban.”

(Fotó: MAMAT archívum, 2011)

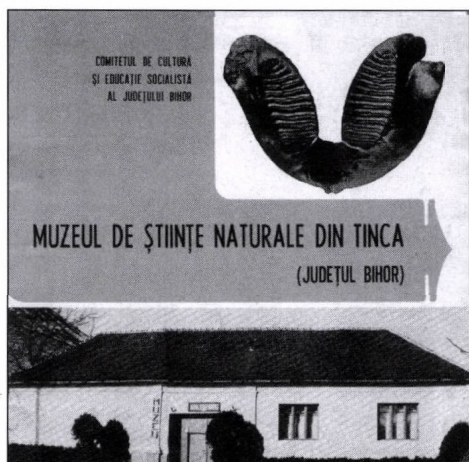
3. kép.

Az 1956-ban felavatott, és azóta megújult múzeum előtt
(Fotó: MAMAT archívum, 2011)

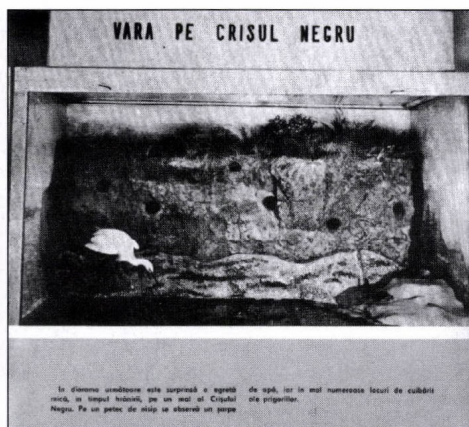

4. kép.

„Ezek itt a Dealului Burzău mediterrán tengerének vízparti üledékei” –
A múzeum geológiai termében (Fotó: MAMAT archívum, 2011)

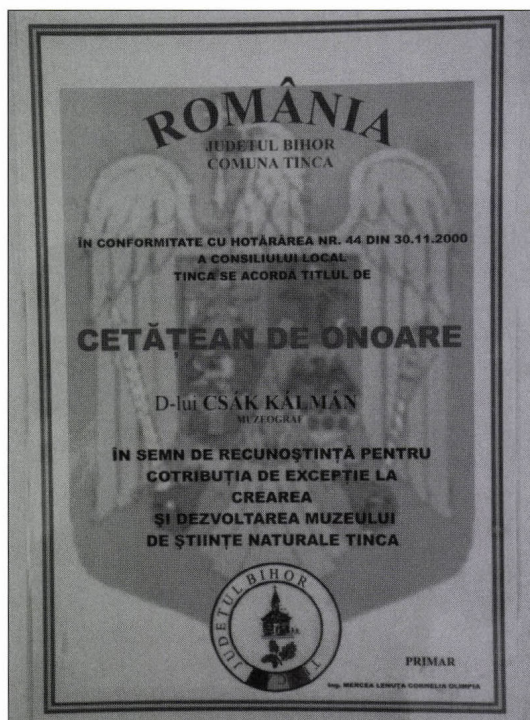
5. kép.
A Tenkei Múzeum
közel félévszázados
kiállításvezetője

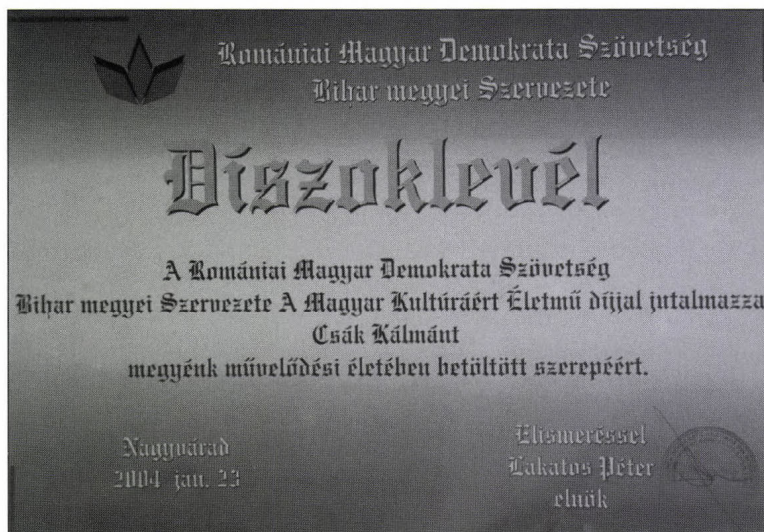
6. kép.
A kiállításvezető itt bemutatott
oldalán a „Nyár a Fekete Körösön”
dioráma látható egy halászó
kis kócsaggal

7. kép.
„Az 1948-as államosítás pecsételte meg a tenkei vízimalom sorsát.”
(Fotó: MAMAT archívum, 2011)

8. kép. Tenke díszpolgára, 2000

9. kép. Az RMDSZ díszoklevele, 2004